

Utolsó módosítás: 2024.10.18

Z, z

zárvány a biológiai fogalomként a sejtben lévő, különálló, körülzárt élettelen szemcse (sejtzárványok).

zártér* *compartment* ~~kompartiment~~ a sejt plazma hártóval elkülönített része.

zárt láncú (gyűrűs) vegyületek *closed (cyclic, ring) compound* szénatomos gyűrűt tartalmazó vegyületek. (→szerves vegyületek)

zártömlő* *inclusion cyst* a felszíni hám bezáródása a hám alatti szövetbe, például a tüszőrepedéskor keletkező felszíni sérülésnél a hámsejtek vagy a sérülésbe hullott méhkürthámsejtek bezáródása a petefészkek állományába.

zavarótényező *confounding variable, confounder* a betegség és a vizsgált kockázati tényező közötti viszonyt módosító olyan külső tényező, amely önállóan is összefügg a betegséggel, de kapcsolatban van a vizsgált kockázati tényezővel is, ugyanakkor nem része a vizsgálatnak.

zDNS (→DNS kettős csavarodás)

Zellweger-kórképek *Zellweger spectrum disorders* a peroxitestecs képződési zavarából keletkező betegségek. Háromféle átfedő formában nyilvánulnak meg:

- Zellweger-kór (Zellweger syndrome, cerebrohepatorenal syndrome), amelyet arcfajlárdási rendellenességek (előugró előfej, kiálló mellső kutacs, lapos szemüreg, szemzugredő, magas szájpada, széles, kis orr), szembetegségek (szürke hályog, zöld hályog, szaruhártyahomály) jellemeznek. Előfordulnak vese- és májeltérések, rohamok, egyesekben a hosszú csontok eltérései is. Az újszülött rendszerint petyhüdt, semmit nem fejlődik, általában egy éven belül meghal.
- Újszülött kori fehéres mellékvese-sorvadás (neonatal adrenoleukodystrophy, NALD).
- Refsum-kór (infantile Refsum disease, IRD).

Az utóbbi kettő változatos megjelenésű: petyhüdttség, fejlődési visszamaradottság, szemelváltozások, látási, érzékelési, hallási, májműködési zavarok fordulnak elő. A NALD többnyire a gyermekkorban, az IRD inkább a serdülőkorban mutatkozik meg.

A Zellweger-kórképek a peroxitestecs elégtelenségének a következményei; ezeknek a betegeknek a sejtjeiben hiányosan vannak jelen a peroxitestecsek; a Zellweg-kórban szenvedőknél jóformán egyáltalán nincsenek. A peroxitestecs elégtelensége miatt felszaporodnak azok a molekulák, amelyeket a peroxitestecs bont le, és hiányosak a peroxitestecs által képzett molekulák.

Klinikai szempontból a nagyon hosszú szénláncú zsírsavak (VLCFA, very-long-chain fatty acids) különösen jelentősek, mert elsődlegesen ezek szintjét mérve kórismézzük a peroxitestecs-elégtelenséget. A peroxitestecs-elégtelenség 13-féle PEX gén (PEX1, 2, 3, 5, 6, 10, 11 β , 12, 13, 14, 16, 19 és 26) másulásának a következménye; ezek lappangó öröklődésűek.

ZFYVE9 (zinc finger FYVE domain-containing protein 9) (Régebbi neve: SARA [SMAD anchor for receptor activation]). A TGF β által közvetített jelzés résztvevője. A korai beltestecs kettős cinkujjmintázatot tartalmaz törzsökös kapcsolófehérjéje: a SMAD2-t és a SMAD3-at kapcsolja a belhártyákhoz, valamint a TGF β 1-jelfogóhoz. A SMAD MH2-részéhez kapcsolódik, így akadályozza a foszforilezett SMAD-összes sejtmagba jutását., Befolyásolja továbbá a SMAD3–SMAD4 kettős átíródását, és valószínűleg a TGF β -jelfogó sejtbe kerülését is. A ZFYVE9 gén (1p32.2) kódolja. A gén másulása összefügg az IgA glomerulonephritis és a nanophthalmus kialakulásával.

ZP fehérjék (zona pellucida sperm-binding protein) A fénylő burkot alkotják, a hasonló nevű gének képezik. Négyféle ismert, a ZP1–4. Az ondósejteknek a fénylő burokhöz való kapcsolódásában vesznek részt, valójában az ondósejtek jelfogói. Kiváltják az ondósejtek magsapka választát, és megakadályozzák a többszörös megtermékenyítést (polyspermia). A ZP gének genetikai megváltozásai meddőséget okoznak. Részletezésük messzire vezetne. Jól ismert az ondósejtek felszíni fehérjéinek a ZP3-hoz való kötődése, mint első kapcsolódás, valamint a magsapka belső hártáján lévő fehérje és a ZP2 társulása; második kapcsolódás.

zona pellucida →fénylő burok

zygote (zygota) →a megtermékenyített petesejt neve. Ez a név a megtermékenyítés utáni első osztódásig használatos.